

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'İN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Bealoteha:

Ümitsizlikten Ümide

Bu haftaki *peraşada* yer alan bir kısmın, benim için neredeyse hayat kurtarıcı olduğu bazı zamanlar olmuştur. Hiçbir liderlik konumu kolay değildir. Yahudilere liderlik etmekse daha da zordur. Ve manevi liderlik hepsinden daha zor olabilir. Liderlerin halk karşısında genellikle sakin, neşeli, iyimser ve rahat bir yüzleri vardır. Ama bu görünüşün ardında, insanlar arasındaki bölünmüşlüklerin ne kadar derin, yüzleştığımız sorunların ne kadar zorlu ve üzerinde durduğumuz buzun ne kadar ince olduğunu anladığımız zaman, hepimiz duygu fırtınaları yaşayabiliriz. Hayatta belki de hepimiz, nerede olduğumuzu ve nerede olmak istediğimizi bildiğimiz, ama basitçe buradan oraya gidecek bir güzergâh göremediğimiz zamanlarda bu gibi anları yaşarız. Bu, çaresizlik ve ümitsizliğe giden yolun başıdır.

Kendimi ne zaman böyle hissetsem, *peraşamızda*, Moşe'nin kariyerinin en sıkıntılı anına eriştiği o yürek dağlayıcı ana başvururdum. Bunu tetikleyen neden, görünüşte hafif bir şeydi. Halk en sevdiği aktiviteyle meşguldü: yiyecek hakkında şikâyet ediyorlardı. Kendilerini kandırdıkları bir nostaljiyle, Mısır'da yedikleri balıklardan bahsediyorlardı – ve salatalıklardan, kavunlardan, pırasalardan, soğanlardan ve sarımsaklardan! Kölelik hakkındaki anıları silinip gitmişti. Tek hatırlayabildikleri mutfaktı. Bunun karşısında Tanrı, anlaşılacağı üzere, öfkelenmişti (Bamidbar 11:10). Ancak Moşe, öfkelenmenin de ötesine geçmişti. Tam bir duygusal çöküş halindeydi. Tanrı'ya şunları söyledi:

"Neden kulunun başına bu derdi getirdin? Hoşuna gitmeyen ne yaptım da tüm bu halkın yükünü üzerime koyuyorsun? Tüm bu halka ben mi hamile kaldım, onu ben mi doğurdum ki bana 'Onu bir dadının emzikteki bebeği taşıdığı gibi kucağında taşı' diyorsun? ... Bana 'bize et ver de yiyelim' diye ağlarlarken, tüm bu halka verecek eti nereden bulayım? Tüm bu halkı ben tek başıma taşıyamam. Bu yük benim için çok ağır! Ve madem bana böyle davranıyorsun, eğer gözünde beğeni bulduysam beni şimdi öldür ki kendi mahvımla yüzleşmeyeyim." (Bamidbar 11:11-15)

Benim gözümde bu, çaresizliğin, ümitsizliğin mihenk taşıdır. Kendimi ne zaman artık devam edemeyecek durumda hissetsem bu kısmı okur ve "Eğer henüz bu noktaya erişmediysem, o zaman iyi durumdayım" diye düşünürdüm. Her nasılsa, tüm zamanların en büyük Yahudi liderinin bu kadar derin bir karanlığı deneyimlediğini bilmek, bana güç veriyordu. Bana, başarısızlık duygusunun mutlaka başarısız olduğunuz anlamına gelmediğini söylüyordu. Tek anlamı, başarıya *henüz* ulaşmamış olduğunuzdu. *Sizin* bir başarısızlık timsali olduğunuz anlamına ise hiç gelmiyordu. Aksine, başarısızlık, risk alan insanların yaşadığı bir şeydir; ve eğer dünyayı, ne kadar ufak bir şekilde olursa olsun, iyi anlamda değiştirmek istiyorsanız, risk almaya gönüllü olmanız mutlak surette gereklidir.

Tanah hakkında çarpıcı olan nokta, en büyük ruhani kahramanların bazılarında ruhun bu gibi karanlık gecelerini belgeleme şeklidir. Ölmek için

dua eden tek peygamber Moşe değildi. Bunu başkaları da yapmıştı: Eliyau (Melahim I 19:4), Yirmeyau (Yirmeyau 20:7-18) ve Yona (Yona 4:3).¹

Teilim'deki *mizmor*lar, özellikle de Kral David'in yazdıkları, ümitsizlik anlarıyla doludur.

“Tanrım, Tanrım, niçin terk ettin beni?” (Teilim 22:2)

“Derinliklerden sesleniyorum Sana.” (Teilim 130:1)

“Ben ölülerin arasında terk edilmiş çaresiz bir adamım ... Beni en derin çukura koydun, karanlıkta, derinliklerde.” (Teilim 88:5-7)

Tanah'ın bize bu anlatımlarda söylediği, son derece özgür kılıcı niteliktedir. Yahudilik, rahatlık ve saadet için bir reçete değildir. Kalp ağrısı ve acıdan esirgeneceğinize dair hiçbir garanti yoktur. Stoacıların aradığı o *apatheia*, yani tutkular tarafından rahatsız edilmeyen bir hayat değildir Yahudilik. İnsanın kendi benliğini söndürmesiyle duygu ateşlerini dindirdiği *nirvanaya* giden bir yol da değildir. Bu gibi şeylerin kendilerine has manevi güzellikleri vardır ve Yahudiliğin daha mistik akımlarında mukabilleri bulunabilir. Ama bunlar Tanah'ın erkek ve kadın kahramanlarının dünyası değildir.

Acaba neden? Çünkü Yahudilik, dünyayı değiştirmeyi arayanlara yönelik bir inançtır. Bu, inanç tarihinde alışılmadık bir şeydir. Çoğu din, dünyayı olduğu gibi kabul etmeye odaklanır. *Yahudilik, mevcut dünyaya karşı, olması gereken dünya adına gerçekleştirilen bir protestodur.* Yahudi olmak, bir fark yaratmayı, yaşamları iyi yönde değiştirmeyi, kırık dünyamızın bazı yaralarını iyileştirmeyi aramaktır. Ama *insanlar değişmeyi sevmezler.* Bu nedenledir ki, Moşe, David, Eliyau ve Yirmeyau hayatı bu denli zor bulmuşlardır.

Moşe'yi çaresizlik duygusuna itenin ne olduğunu kesin olarak söyleyebiliriz. Moşe daha önce de buna benzer bir meydan okumayla karşı karşıya kalmıştı. Daha önce Şemot kitabında da, halk aynı şikâyetle bulunmuştu:

“Keşke Mısır'da, et tenceresinin başında oturmaktayken, doyana kadar ekmek yerken *A-Şem*'in Eli'yle ölseydik! Çünkü [anlaşılan] bizi

[Mısır'dan] bu çöle, tüm bu cemaati aklıktan öldürmek için çıkardınız!” (Şemot 16:3)

Moşe o olayda herhangi bir kriz yaşamamıştı. Halk açtı ve yiyeceğe ihtiyacı vardı. Bu meşru bir istektir.

Ne var ki, o zamandan bu yana iki zirve deneyimi yaşamışlardı: Sinay Dağı'nda Tora'yı almışlar ve Mişkan'ı inşa etmişlerdi. Tanrı'ya daha önce hiçbir ulusun yapamadığı kadar yaklaşmışlardı. Üstelik aklıktan ölüyor da değillerdi. Şikâyetleri hiç yiyecekleri yok diye değildi. Yiyecek *manları* vardı. Şikâyetleri, *manın* can sıkıcı olduğu yönündeydi: “Artık iştahımızı kaybettik (tam çeviriyle “canımız kurudu”); şu *mandan* başka bir şey görmüyoruz!” (Bamidbar 11:6). Manevi zirvelere erişmişlerdi, ama daha önce oldukları gibi aksi, dik kafalı, nankör, küçük düşünen insanlar olarak kalmışlardı.²

İşte, Moşe'ye görevinde tamamen başarısız olduğunu ve başarısız olmaya devam da edeceğini hissettiren bu olmuştur. Moşe'nin görevi, Bene Yisrael'in, Mısır'ın tersi olacak, baskı altında tutmayı, aksine, özgür kılacak, köleleştirmeyip, aksine, onurlandıracak bir toplum yaratmalarına yardım etmektir. Ama halk değişmemişti. Daha da kötüsü: Terk etmiş oldukları Mısır'a karşı en anlamsız türden bir nostaljiye sığınmaktaydılar: balık, salatalık, sarımsak vesaire ilgili anılar! Moşe, Bene Yisrael'i Mısır'dan çıkarmanın Mısır'ı Bene Yisrael'den çıkarmaktan daha kolay olduğunu keşfetmiş bulunuyordu. Eğer halk bu aşamaya kadar değişmediyse, bir daha değişmeyeceklerini düşünmek gayet makul bir varsayımdır. Moşe kendi yenilgisini seyrediyordu. Devam etmekte artık hiçbir mantık yoktu.

Sonra Tanrı onu rahatlattı. Öncelikle, ona, liderliğin yükünü kendisiyle paylaşacak yetmiş ileri gelen toplamasını söyledi. Ardından ona, yiyecek hakkında endişe etmemesini söyledi. Çok yakında halkın bol bol eti olacaktı. Bu et, muazzam bir sülün çığı şeklinde geldi.

Bu anlatım hakkındaki en çarpıcı nokta, Moşe'nin bunun ardından tamamen değişmiş biri olarak karşımıza çıkmasıdır. Yeşua kendisine, liderliğine meydan okunması olasılığından bahsettiğinde, Moşe “Benim adıma mı kıskançlık ediyorsun? Keşke Tanrı Ruhunu onların üzerine yerleştirirse de Tanrı'nın Halkı'nın tümü peygamber

¹ Tabii ki İyov da ölmek için dua etmiştir, ama İyov bir peygamber değildi. Hatta bazı otoritelere göre Yahudi bile değildi. İyov kitabı tamamen farklı bir konu hakkındadır. Başka bir deyişle: Neden iyi insanların başına kötü şeyler gelir? Bu, insanlık hakkında değil, Tanrı hakkında bir sorudur.

² Metnin buradaki şikâyeti ayaktakımı, grup anlamına gelen *asafsuf* adlı gruba atfettiği dikkate alınmalıdır. Bazı otoritelere göre bununla kastedilen, Mısır'dan Çıkış sırasında Bene Yisrael'e katılmış olan *erev rav*, yani “karışık kalabalık”tır.

olsa!” (Bamidbar 11:29) diye cevap vermektedir. Sıradaki bölümde, kendi ağabeyi ve ablası onu eleştirmeye başladıklarında, Moşe tam bir sükûnetle karşılık vermektedir. Tanrı Miryam’ı cezalandırdığı zaman Moşe onun adına içtenlikle dua etmektedir. Tora, Moşe’nin hayatı hakkında uzun bir anlatım içermesine rağmen, onu ancak bu noktada övmektedir: “Bu adam, Moşe, çok mütevazı idi – yeryüzündeki diğer herkesten daha çok.” (Bamidbar 12:3)

Tora burada bize, duygusal krizin psikodinamikleri hakkında dikkate değer bir anlatım sunmaktadır. Bize söylediği ilk şey, ümitsizliğin ortasında, yalnız olmamanın önem taşıdığıdır. Tanrı, teselli eden rolünü oynamaktadır. Moşe’yi ümitsizlik çukurundan kaldıran O’dur. Doğrudan Moşe’nin endişelerine hitap etmektedir. Ona gelecekte tek başına liderlik etmek zorunda kalmayacağını söylemektedir. Ona yardım edecek başkaları olacaktır. Sonra ona halkın şikâyetleri hakkında endişeli olmamasını söylemektedir. Yakında o kadar çok etleri olacaktır ki, bu onlara gına getirecek ve bir daha yiyecek hakkında şikâyet etmeyeceklerdir.

Buradaki temel prensip, Hahamlarımızın “Bir mahpus kendisini hapisten çıkaramaz” (Berahot 5b) sözüyle kastettikleri şeydir. Yahudilik işte bu nedenle insanları azami kırılma anlarında yalnız bırakmamak konusunda bu kadar ısrarcıdır. Hastaları ziyaret etmek, yastakileri teselli etmek, yalnız insanları (“yabancı, yetim ve dul”) bayram kutlamalarına katmak ve onlara konukseverlik sunmak – ki bunun “Şehina’yı karşılamaktan daha büyük” olduğu söylenir – gibi prensiplerin kaynağı budur. Tam da depresyon insanı başkalarından izole ettiği için, tek başına kalmak ümitsizliği yoğunlaştıracaktır. Yetmiş ileri gelenin Moşe’ye yardım etmek için tam olarak ne yaptıkları pek açık değildir. Ama basitçe *orada onun yanında olmaları* bile tedavinin bir parçasıydı.

Bu olayın bize anlattığı diğer şey de, ümitsizlikten kurtulmanın insanın karakterini değiştiren bir deneyim olduğudur. Tam da öz saygınız ufalanıp toza dönüştüğü zaman, aniden *hayatın sizinle ilgili olmadığını* anlarsınız. Başkaları ve idealler ve bir misyon veya bir hizmet hakkındadır hayat. Önemli olan şahıs değil, amaçtır. Gerçek tevazu işte tam olarak budur. Yaygın olarak C. S. Lewis’e atfedilen

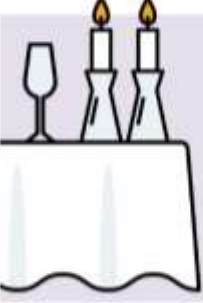
bilgece sözün dediği gibi: *Tevazu, kendinizi önemsiz saymak değildir. Kendinizi daha az düşünmektir.*³

Bu noktaya eriştiğiniz zaman, bunu duygusal olarak en yaralayıcı deneyimlerin ardından yaptıysanız bile, olabileceğine daha önce hiç inanmadığınız kadar güçlenmiş hale gelirsiniz. Kendi öz imajınıza öncelik vermemeyi öğrenmişsinizdir. Aslına bakılırsa, artık hiç öz imaj yönünden düşünmemeyi öğrenmişsinizdir. Rabi Yohanan’ın “Büyüklik tevazudur”⁴ dediği zaman kastettiği buydu. Büyüklik, diğer insanların acıları sizin için kendi acılarınızdan daha önemli olacak şekilde dışa dönük hale getirilmiş bir yaşamdır. Büyüklüğün işareti, güç ve nezaketin kombinasyonudur ve bu, insan yaşamındaki en tedavi edici kuvvetler arasında yer alır.

Moşe bir başarısızlık timsali olduğuna inanıyordu. Bizim de bir başarısızlık timsali olduğumuzu düşündüğümüz her seferinde bunu hatırmıza getirmeye değer. Moşe’nin ümitsizlikten, benliğini geri plana atan güce olan yolculuğu, Tora’daki en büyük psikolojik anlatımlardan biri olmanın yanında, umut konusunda çağlar-üstü bir eğitmandir de.

³ Ç.N.: İngilizce orijinalinde ustaca bir ifade kullanımı vardır: “Humility is not thinking less of yourself. It is thinking of yourself less.”

⁴ Pesikta Zutrata, Ekev.

Şabat Sofrasında

1. Sizce Tora, liderlerimizin başarısızlık ve ümitsizlikle yüzleşmelerine dair anlatımlara neden yer vermektedir?
2. Hiç Moşe'nin bu haftaki *peraşada* yaşadığı türden hüsrana ve başarısızlık duygularını yaşadığınız oldu mu?
3. Tanrı'nın Moşe'ye öğrettiği mesajlardan herhangi birini, kriz anlarında size yardım etmek üzere uygulamaya geçirebilir misiniz?

• Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.rabbiacks.org/covenant-conversation-family-edition/behaalotecha/from-despair-to-hope/>

Family Edition şimdi Türkçe!